

SÚČASNÝ SLOVAKISTICKÝ VÝSKUM NA FILOZOFICKEJ FAKULTE PREŠOVSKÉJ UNIVERZITY V PREŠOVE

***Martin Ološtiak – Daniela Slančová – Martina Ivanová –
Jana Kesselová – Martina Bodnárová – Peter Karpinský¹***

*Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta
Ul. 17. novembra 1, Prešov*

*E-mail: martin.olistiak@unipo.sk, danielaslancova@gmail.com, martina.ivanova@unipo.sk,
jana.kesselova@unipo.sk, martina.bodnarova@unipo.sk, peter.karpinsky@unipo.sk*

OLOŠTIAK, M. – SLANČOVÁ, D. – IVANOVÁ, M. – KESSELOVÁ, J. – BODNÁROVÁ, M. – KARPINSKÝ, P. (2023): Current Research in Slovak Linguistics at the Faculty of Arts, University of Presov. In: *Slovenská reč*, 88/3, 206 – 230.

Abstract: The paper presents current research activities in Slovak linguistics carried out by members of the Department of the Slovak language at the Faculty of Arts, University of Presov. After introducing the history of the institution which celebrates the 70th anniversary of its existence (dating back to early 50's of the 20th century) (Chapter 2), the scope of the Slovak language research is presented (Chapters 3 – 8). The range of these research interests is rather broad, spanning from lexicology, word-formation, morphemics, onomastics, morphosyntax, interdisciplinary investigation (developmental psycholinguistics, teolinguistics, sport and media linguistics), historical linguistics, dialectology, to the study of Slovak as a foreign language. Within each domain, the relevant projects and publications are described. Finally, the last chapter provides a detailed overview of the perspectives of further research in the field.

Keywords: University of Presov, Faculty of Arts, Slovak linguistics, lexicology, word-formation, morphemics, morphology, syntax, interdisciplinary research, historical linguistics, dialectology, Slovak as a foreign language.

Článok v skratke:

- Príspevok sa zaoberá vedeckovýskumnými a publikačnými aktivitami na Katedre slovenského jazyka Inštitútu slovakistiky a mediálnych štúdií Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove v súčasnom období, t. j. približne za posledných šesť rokov (2018 – 2023).
- Tematický diapazón vedeckých záujmov pracoviska je široký – má synchronny aj diachrónny priemet, využíva systémovolingvistické, funkčné aj komunikačno-pragmatické metodologické prístupy v priestore základného aj aplikovaného výskumu.
- Konkrétne sa predstavujú projekty a publikačné výstupy v týchto oblastiach: lexikológia, slovtvorba, morfematika, onomastika, morfosyntax, interdisciplinárne výskumy (vývinová psycholingvistika, teolingvistika, športová a mediálna lingvistika), diachrónna lingvistika a dialektológia, ako aj výskum slovenčiny ako cudzieho jazyka.
- V neposlednom rade sa načrtávajú perspektívy ďalšieho bádania vo všetkých uvedených oblastiach.

¹ Okrem uvedených autorov sa v podobe krátkych poznámok na texte podieľali Stanislava Spáčilová a Jozef Mergoš.

1. ÚVOD

Cieľom príspevku je v súlade s koncepciou tematického čísla predstaviť výsledky vedeckovýskumných a publikačných aktivít pracovníkov Katedry slovenského jazyka Inštitútu slovakistiky a mediálnych štúdií Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove za obdobie posledných 5 – 6 rokov, t. j. 2018 – 2023. Text je tematicky rozdelený do siedmich častí. Po koncíznom predstavení inštitucionálnych dejín pracoviska (kap. 2.) sa pozornosť venuje slovotvorným, morfológickým a lexicologickým výskumom (3.), morfosyntaktickým výskumom (4.), interdisciplinárnym výskumom (5.), diachrónnym a dialektologickým výskumom (6.), ako aj výskumom slovenčiny ako cudzieho jazyka (7.). Nakoniec sa pomerne obsérne predstavujú perspektívy ďalších výskumov (8.).

2. STRUČNÉ INŠTITUCIONÁLNE DEJINY PRACOVISKA

Inštitút slovakistiky a mediálnych štúdií², v ktorom sa koncentruje slovakistický výskum na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove, si v roku 2023 pripomína 70. výročie svojho vzniku. Ide teda o jedno z najstarších slovakistických pracovísk na Slovensku. Jeho korene siahajú do akademického roka 1952/1953, keď sa na základe Vládneho nariadenia o niektorých zmenách v organizácii vysokých škôl z 8. júla 1952 Pobočka Pedagogickej fakulty Slovenskej univerzity v Bratislave presídlila z Košíc do Prešova. Na fakulte bolo zriadených šesť katedier, medzi nimi aj katedra slovenského jazyka a literatúry.

V akademickom roku 1953/1954 začala v Prešove pôsobiť Filologická fakulta Vysokej školy pedagogickej, ktorá bola zriadená ako jedna z troch fakúlt v rámci Vysokej školy pedagogickej v Bratislave (ďalšie dve fakulty mali sídlo v Bratislave – fakulta spoločenských vied a fakulta prírodných vied). Súčasťou reformy bolo aj zriadenie Vyššej školy pedagogickej v Prešove, ktorá začala svoju činnosť v tom istom akademickom roku. Na nej sa pripravovali učitelia pre druhý stupeň základných škôl. (Učitelia pre prvý stupeň základných škôl spolu s učiteľkami pre materské školy a vychovávateľmi sa vzdelávali na tzv. pedagogických školách, ktoré patrili do siete stredných odborných škôl.) Filologická fakulta Vysokej školy pedagogickej a Vyššia pedagogická škola mali čiastočne spoločné vedenie (ale osobitných dekanov) a mali aj spoločných učiteľov. Pre obe inštitúcie pôsobila spoločná Katedra slovenského jazyka a literatúry.

V akad. roku 1959/1960 sa na báze Filologickej fakulty Vysokej školy pedagogickej v Bratislave so sídlom v Prešove konštituovala filozofická fakulta, ktorá spolu s lekárskou fakultou so sídlom v Košiciach vytvorila Univerzitu Pavla Jozefa Šafárika so sídlom v Košiciach. Vo svojej činnosti, už v rámci Filozofickej fakulty v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, pokračovala aj Katedra slovenského

² Porov. webové sídlo pracoviska.^[1]

jazyka a literatúry (v rokoch 1959 – 1960 spoločne s Ústavom cudzích jazykov, od r. 1960 samostatne).

V 90. rokoch sa z Katedry slovenského jazyka a literatúry odčlenila Katedra slavistiky (1993) a Katedra estetiky (1994). Katedra slovenského jazyka a literatúry ako organizačná jednotka Filozofickej fakulty sa od 1. januára 1997 stala súčasťou novozriadenej Prešovskej univerzity v Prešove.

K ďalšej organizačnej zmene na Filozofickej fakulte došlo v r. 2005. Pôvodná Katedra slovenského jazyka a literatúry sa rozdelila na Katedru slovenského jazyka a Katedru slovenskej literatúry a literárnej vedy a spolu s Katedrou fonetiky, všeobecnej jazykovedy a masmediálnych štúdií sa stali súčasťou Inštitútu slovakistiky, všeobecnej jazykovedy a masmediálnych štúdií FF PU.

V r. 2010 došlo v rámci Prešovskej univerzity k reorganizácii, na základe ktorej sa Katedra knižničných a slovakistických štúdií zo susednej Fakulty humanitných a prírodných vied stala pod názvom Katedra knižničných a informačných štúdií súčasťou Inštitútu slovakistiky, všeobecnej jazykovedy a masmediálnych štúdií Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity. V r. 2011 sa názov tohto pracoviska zmenil na Inštitút slovakistických, mediálnych a knižničných štúdií a od roku 2016 sa názov inštitútu modifikoval nateraz poslednýkrát, a to na Inštitút slovakistiky a mediálnych štúdií (ISMŠ). Inštitút sa člení na tri katedry, pričom lingvistický slovakistický výskum realizujú najmä pracovníci Katedry slovenského jazyka, ktorí prezentujú výsledky svojich bádání v tejto štúdií.³

3. SLOVOTVORNÉ, MORFEMATICKÉ A LEXIKOLOGICKÉ VÝSKUMY

Výskum rozličných aspektov fungovania slovnej zásoby sa na pracovisku realizuje dlhodobo a celkom prirodzene presahuje opisované obdobie. Všetky publikačné výstupy spomenuté v nasledujúcej časti sú súčasťou riešenia niekoľkých grantových projektov VEGA (*Slovotvorná a morfematická štruktúra slovenského slova*, 2016 – 2018; *Slovotvorná a morfematická štruktúra slovenského slova II. (intralingválne a interlingválne aspekty)*, 2019 – 2021; *Slovotvorná a morfematická štruktúra slovenského slova III. (kvalitatívne a kvantitatívne aspekty)*, 2022 – 2025) a APVV (*Slovník slovenských neologizmov (lexikografický, lexikologický a porovnávací slavistický výskum)*, 2019 – 2023).

3.1. SLOVOTVORBA A MORFEMATIKA

V oblasti slovotvorby a morfematiky sa kontinuálne nadväzuje na predchádzajúce výskumy jednak v podobe revízie a postupného dopĺňania *Slovníka koreňových*

³ Podrobnejšie informácie o dejinách pracoviska, ako aj o výsledkoch jeho lingvistických výskumov sa nachádzajú v publikácii *Šesťdesiat rokov akademickej jazykovednej slovakistiky v Prešove* (Slančová – Ološtiak 2014) a v pamätnici *Šesťdesiat rokov Filozofickej fakulty v Prešove* (Ološtiak 2019).

morfém slovenčiny (Sokolová et al. 2012; tretie a nateraz posledné vydanie), jednak publikovaním ďalších čiastkových štúdií a knižných prác.

Učebnica *Morfematika a slovotvorba slovenčiny* (Ološtiak – Ološtiaková 2018) sumarizuje najnovšie poznatky z týchto disciplín. V prvej sekcii sa venuje pozornosť morfematike, vyčleňujú sa základné pojmy a termíny (morfematika ako vedná disciplína, morféma, morfa, submorféma, submorfa), prezentuje sa klasifikácia morfému, explikuje sa postup pri morfematickej rozbore, predstavujú sa morfematické slovníky slovenčiny. Druhá časť predstavuje tvorenie slov v kontexte obohacovania slovnej zásoby. Vysvetľuje sa podstata slovotvornej motivácie, obsahová, formálno-procesuálna, paradigmatická a onomaziologická stránka slovotvorby. Odborno-didaktické zameranie sa posilňuje aj zaradením terminologického slovníka, ktorý zároveň slúži ako vecný register.

Ďalšie dve práce sa primárne sústreďujú na adaptačnú funkciu slovotvornej motivácie. Monografia *Slovotvorná adaptácia a kompozitnosť v slovenčine* (Ološtiak – Vojteková – Oriňáková 2018) sa venuje pomenovaniu kompozitného charakteru, t. j. jednotkám, ktoré obsahujú minimálne dva kompozitotvorné prvky. Za kompozitotvorný prvok sa považuje buď plnohodnotný slovotvorný základ (báza), ktorý sa vyskytuje aj ako samostatné pomenovanie, alebo neplnohodnotný prvok (bázoid), ktorý sa ako samostatné pomenovanie nevyskytuje. V práci sa systematicky analyzujú slová, ktoré vo svojej štruktúre obsahujú minimálne jeden bázoid (*biosféra, astrofyzika, minisukňa, filmotéka, megaúspešný*), ako aj pomenovania s viacerými, najčastejšie dvomi bázoidmi (*polygrafia, monogamia, digram, biológia, nekrofilia*). Jadro tvorí charakteristika 368 bázoidov. Jednotlivé „heslá“ sú usporiadané abecedne a nachádza sa v nich krátka charakteristika príslušného komponentu, zahŕňajúca sémantické, formálne, slovotvorné, funkčné, distribučné a frekvenčné údaje.

Druhou je monografia *Kapitoly zo slovotvornej adaptácie prevzatých slov v slovenčine* (Ološtiak et al. 2021), v ktorej sa precizuje teoreticko-metodologický rozmer slovotvornej adaptácie prevzatých lexém. V nadväznosti na to sa s využitím materiálu *Slovníka koreňových morfému slovenčiny* (Sokolová et al., 4., nepubl. vyd.) komplexne analyzujú adaptačné procesy lexém, ktoré boli do slovenčiny prevzaté z francúzštiny a z angličtiny.

Završením slovotvorných výskumov v poslednom období je *Slovník slovotvorných prostriedkov v slovenčine* (Ološtiak – Ivanová – Palková – Vužňáková 2021). Jeho cieľom je charakteristika slovotvorných prostriedkov súčasnej slovenčiny. Slovník zachytáva slovotvorné komponenty z hľadiska formy, kombinatoriky, morfematickej ustrojenosti, morfologickej stvárnenosti, slovotvornej paradigmaticky a onomaziológie. Teoreticko-metodologická časť obsahuje výklad relevantných aspektov, ktoré sa dotýkajú skúmanej problematiky (nominácia a princíp slovotvornej motivácie, miesto slovotvorných prostriedkov v slovotvornom systéme, status a ty-

pológia afixov a afixoidov, ich vymedzenie voči ostatným zložkám slovotvornej štruktúry, formantová identita a variantnosť, typy variantnosti, alternácie a trunkácie, interfixy, slovtvorný vzorec ako modelové znázornenie slovotvornej štruktúry slova, gramatická, sémantická, onomaziologická a lexikálnoparadigmatická charakteristika afixov). Slovníková časť pozostáva z charakteristiky stavby hesla a piatich sekcií: a) afixy a afixoidy (446 plných hesiel, 374 odkazových hesiel); b) interfixy (šesť hesiel); c) slovtvorné alternácie (152 hesiel); d) slovtvorné trunkácie (18 hesiel); e) register konfixálnych kombinácií (592 jednotiek).

V súvislosti s výskumom slovtvorby v širšom medzinárodnom slavistickom kontexte za dôležité považujeme spomenúť, že na pôde Prešovskej univerzity v Prešove (prostredníctvom jej dvoch fakúlt – filozofickej a pedagogickej) sa v septembri 2021 uskutočnila vedecká konferencia Komisie pre slovanskú slovtvorbu pri Medzinárodnom komitáte slavistov (prešovskú slovakistiku a slavistiku v tejto komisii zastupujú M. Ološtiak a L. Liptáková). Hoci len vo virtuálnej podobe,⁴ na tému *Slovanská slovtvorba. Synchronia, inovácie, neologizácia* prezentovalo svoje príspevky vyše 30 popredných slavistov zo 14 európskych krajín. Rovnomenný zborník z tohto podujatia vyšiel o rok neskôr (Ološtiak – Liptáková – Bednárová-Gibová 2022).

V neposlednom rade upriamujeme pozornosť na webstránku *Morfematické a slovtvorné slovníky slovenčiny*,^[2] kde sa nachádzajú informácie o doterajších či práve prebiehajúcich slovtvorných projektoch na FF PU, no hlavne tu možno vyhľadávať morfematickú segmentáciu slov z databázy Retrográdneho morfematického slovníka slovenčiny (Ološtiak – Genčí – Rešovská 2015). Okrem toho pri adjektívach je v pilotnej podobe k dispozícii aj súbor všetkých gramatických tvarov, ktoré sú morfematicky rozsegmentované. Stránka má zatiaľ pracovný charakter a postupne sa buduje.

3.2. LEXIKOLOGICKÉ A ONOMASTICKÉ VÝSKUMY

V úzkej nadväznosti na slovtvorbu sa realizujú výskumy v oblasti lexikológie a onomastiky. V tejto oblasti boli taktiež publikované viaceré knižné práce.

V slovakistike jedinečnou a jedinou svojho druhu je monografia L. Palkovej *Univerbizácia v slovenčine* (2018), ktorá sa zameriava na charakteristiku univerbizácie. Autorka k tomuto javu pristupuje cez prizmu teórie lexikálnej motivácie. Charakterizuje ho zo štruktúrno-typologického, ako aj z komunikačno-pragmatického hľadiska. Ponúka tiež kvantitatívno-korpusový a sociolingvistický pohľad na časť slovtvorných univerbátov. V konci sa nachádza slovník univerbizovaných pomenovaní, ktorý obsahuje 1 640 jednotiek.

Slovtvorno-nominačný a špecificky onomastický prístup sa kombinuje v monografii *Onymická a deonymická nominácia* (Ološtiak 2018), ktorá sa taktiež opiera

⁴ Podujatie sa v dôsledku protipandemických opatrení konalo v online forme.

o teóriu lexikálnej motivácie. Prvým cieľom je analýza onymickej nominácie, t. j. súhrnu spôsobov, akými fyzicky vznikajú vlastné mená. Druhým cieľom je charakteristika nominačnej potencie vlastných mien, t. j. analýza deonymickej nominácie, spôsobov tvorenia pomenovaní od vlastných mien. Špecifika proprií sa prejavuje aj v tejto oblasti, v ktorej ide najmä o slovotvornú nomináciu a zapájanie sa vlastných mien do viacslovných pomenovaní.

Svojím spôsobom aplikáciu spomínanej deonymickej nominácie reprezentuje lexikografické dielo *Slovník slovenských eponým* (Ološtiak – Palková – Gavurová – Rešovská 2018). Tento v slovakistike nový typ slovníka spracúva jednoslovné lexikálne jednotky priamo alebo sprostredkované súvisiace s vlastnými menami, napr. *abrahámoviny, bikiny, derby, ezopovský, hercules, ježiško, kolt, mayovka*. Celkovo sa tu nachádza 1 216 heslových jednotiek s 1 445 významami a 1 515 prihniezdovateľnými lexémami. Štruktúra hesla vychádza z koncepcie jednojazyčného výkladového slovníka so svojimi tradičnými komponentmi (výslovnosť, gramatická charakteristika, funkčno-štylová charakteristika, výklad významu, exemplifikácia, prihniezdované slovotvorne súvzťažné jednotky). V osobitnej časti sa uvádzajú nevyhnutné encyklopedické pasáže obsahujúce údaje o eponymickom etymóne, ako aj prihniezdované lexémy, utvorené na báze slovotvornej motivácie.

Projekt APVV o neologickej lexike má ambíciu zaplniť biele miesto na mape slovenskej lexikológie v tejto čiastkovej oblasti. Okrem čiastkových výstupov v podobe vedeckých štúdií sú do tlače pripravené dve kolektívne monografie.

Prvá z nich (*Neologizmy a neologizácia v lingvistickej reflexii*, Ološtiak 2023a) ponúka zhrňujúci prehľad o vzniku a vývoji neológie a neografie ako lingvistických disciplín, ktoré sa venujú problematike fungovania neologických pomenovaní. Publikácia obsahuje 17 kapitol o neológii a neografii v slovenčine a v ostatných slovanských jazykoch (čeština, poľština, lužická srbčina, ruština, ukrajinčina, bieloruština, bulharčina, slovinčina, chorvátčina, srbčina, macedónčina, bosniačtina). V snahe o dosiahnutie ešte väčšej komplexnosti spracovania danej problematiky sú do publikácie zaradené aj kapitoly o neológii a neografii v lingvistikách svetových jazykov, t. j. v anglistike, germanistike, romanistike a hispanistike.

Druhá monografia *Neologizmy a neologizácia v slovenčine a v slovanských jazykoch po roku 1989* (Ološtiak 2023b) sa na podklade teórie lexikálnej motivácie zaoberá rozličnými aspektmi fungovania novej lexiky a temporality: podrobne charakterizuje spoločenské pohyby po roku 1989, nominačné aspekty (spôsoby tvorenia nových pomenovaní), uplatňovanie neologizačných procesov vo vybratých skupinách lexikálnych jednotiek, fungovanie novej lexiky z porovnávacieho aspektu (slovenčina – poľština – ukrajinčina) aplikovaním novej porovnávacej metódy (interlingválnej onomaziologickej komparácie), poskytuje tiež analýzu neologickej lexiky zo strany korpusovej a počítačovej lingvistiky.

4. MORFOSYNTAKTICKÉ VÝSKUMY

4.1. MORFOLÓGIA A MORFOPRAGMATIKA

Kolektívna monografia *Personálna a sociálna deixa v slovenčine* (Kesselová 2019) je výsledkom grantového projektu VEGA *Personálna a sociálna deixa v slovenčine (človek v jazyku, jazyk o človeku)*, ktorý viedla Jana Kesselová. Zjednocujúcim východiskom desaťčlenného autorského tímu je orientácia na jazykové prostriedky, prostredníctvom ktorých sa výpoveď vzťahuje na účastníkov a neúčastníkov komunikačného aktu (*personálna deixa*), a na jazykové prostriedky, ktorými sa výpoveď vzťahuje na sociálne roly, status, vzťahy, sociálnu blízkosť či dištanciu komunikačných partnerov (*sociálna deixa*). Skúmať kategóriu personálnej a sociálnej deixy znamená súčasne odkrývať spätosť reči a identity človeka. V interakčnom prístupe, na ktorom je výskum založený, sa vychádza z predstavy, že identita nie je a priori danou statickou „podstatou“ človeka, ktorou sa vymedzuje voči inému v opozícii ja verzus nie-ja, ale neustále utváranou a strácanou, vyjednávanou a potvrdzovanou, teda dynamickou kategóriou. Situačná mnohotvárnosť a kultúrno-historická povaha personálnej a sociálnej deixy viedla k tomu, že výskum sa realizoval na textoch a) z rozličných komunikačných sfér používania slovenčiny, a to v ústnom i v písanom mode jej realizácie; b) z pohľadu súčasného používateľa slovenčiny i z hľadiska tvorcu textu v časovo vzdialených historicko-kultúrnych podmienkach (na výberových vzorkách textov počnúc 15. storočím); c) v komunikácii dospelých používateľov slovenčiny i v procese vrastania najmladších používateľov slovenčiny, detí raného veku, do slovenskej jazykovo-kultúrnej society. Inými slovami, vo výskume sa uplatňuje trojstranný prístup k personálnej a sociálnej deixe v súradniciach synchronia – diachronia – ontogenéza, ktorý zodpovedná riešiteľka grantového projektu uplatnila už skôr v kolektívnej monografii *Spojky a spájacie prostriedky v slovenčine: synchronia – diachronia – ontogenéza* (2013). Metódou empirickej časti je korpusovo založený prístup, ktorý vychádza z dát Slovenského národného korpusu, ale podľa zámeru výskumu sa dopĺňa aj z iných zdrojov (z vybraných historických textov pre potreby diachrónneho výskumu a vlastných transkriptov reči detí na výskum ranej ontogenézy). Uvedené typy textov sa podrobujú analýze v rámci deiktických kategórií: a) slovesná osoba a osobné zámená ako deiktické centrum; b) reflexivita ako koncept deiktického odkazovania na subjekt udalosti; c) epistemicita ako koncept deiktického odkazovania na propozíciu a človeka; d) menný rod ako koncept odkazovania na sociálny status osoby; e) menné prostriedky personálnej a sociálnej deixy, najmä propriá ako tzv. čisté indexy a oslovenie.

Výskum ukázal, ako fungujú jazykové štruktúry slovenčiny, ktorými sa autor prehovoru obracia raz na ostatných partnerov komunikácie, inokedy referuje o neúčastníkoch komunikačného aktu alebo podáva správu o sebe samom. Prínosom výskumu je hlbšie porozumenie gramatickým a lexikálnym štruktúram, ktoré kódujú osobnú i sociálnu identitu človeka, používateľa slovenčiny.

4.2. VÝSKUMY V OBLASTI VALENCIE

Výskumy v oblasti valencie majú na prešovskom pracovisku dlhodobú tradíciu a celkovo ich možno rozdeliť do viacerých období. Za prvé významné obdobie možno považovať prelom deväťdesiatych rokov a nástup nového milénia. Iniciátorkami v oblasti valenčných výskumov boli Miloslava Sokolová a Jolana Nižníková a výsledkom ich práce bolo publikovanie dvoch zväzkov valenčných slovníkov. V druhej etape sa oživenie valenčných výskumov spája predovšetkým s možnosťami, ktoré do lingvistického výskumu prináša korpusová lingvistika. Okrem monografických výstupov v tejto etape vzniklo nové lexikografické spracovanie valencie v podobe *Valenčného slovníka slovenských slovies na korpusovom základe* (2014), v ktorom sa nanovo spracovali valenčné a intenčné parametre najfrekvencovanejších slovies, ale zároveň došlo k precizovaniu a rozvinutiu teoreticko-metodologických východísk aplikovaných pri príprave špecializovaného slovníka zameraného na problematiku valencie verb. No a napokon sa dostávame k tretiemu obdobiu, počas ktorého dochádza k publikovaniu viacerých prác, ktoré sú výsledkom riešenia grantového projektu VEGA *Kognitívne a pragmatické aspekty fungovania gramatických štruktúr s verbom* (2015 – 2017). Ide jednak o monografiu M. Kyselovej *Medzi konaním a dianím. Sémantické aspekty verba a valencia* (2017), v ktorej autorka jednak nadviazala na teoreticko-metodologické východiská prešovskej valenčnej školy, jednak do výskumu valencie vniesla viaceré metodologické impulzy známe najmä z kognitívne orientovaných koncepcií (najmä z oblasti teórie prototypov, udalostnej sémantiky a i.). Druhou prácou je rozsiahle monografické kompendium *Vybrané aspekty valencie verb v slovenčine* (2017, ed. M. Ivanová), v ktorom sa komplexne spracúvajú dáta z *Valenčného slovníka slovenských slovies na korpusovom základe* (2014) ako empirické východisko teoretických opisov. V jednotlivých kapitolách sa pertraktujú otázky lexikografického spracovania valencie, sémantickej klasifikácie verb, valenčnej a intenčnej štruktúry, gramatických a sémantických modifikácií valencie a kontrastívne aspekty výskumu valencie.

Z posledných prác možno spomenúť najmä štúdiu *Areal and diachronic trends in argument flagging across Slavic* (Seržant et al. 2022), ktorá bola publikovaná v zborníku *Alignment and Alignment Change in the Indo-European Family* v Oxford University Press. Ide v nej o dôslednú analýzu diachrónnych aspektov valencie verb v 10 slovanských jazykoch, pričom vďaka prešovskej participácii (M. Ivanová) je medzi zastúpenými jazykmi aj slovenčina.

Intenzívna pozornosť sa v rámci morfosyntaktických výskumov venuje aj problematike reflexivity a recipacity v slovenčine. V tomto kontexte možno spomenúť kapitolu *Reflexivita ako koncept deiktického odkazovania na subjekt udalosti* M. Ivanovej a M. Kyselovej, ktorá vyšla v kompendiu *Personálna a sociálna deixa v slovenčine* (Kesselová 2019).

V roku 2023 vyšiel zborník *Vzťahy v jazyku – jazyk vo vzťahoch* (ed. M. Ivanová), ktorý vznikol pri príležitosti životného jubilea Jolany Nižníkovej. Zborník obsahuje viacero štúdií prešovských autorov a autoriek (D. Slančová, M. Ološtiak, M. Ivanová, M. Bodnárová, P. Karpinský, P. Juhásová), ktoré sa venujú rôznorodým aspektom morfosyntaktického systému slovenčiny (otázkam reciprocity, syntaktickej štruktúry viacslovných pomenovaní, syntaxe v reči orientovanej na dieťa, syntaktickej výstavby komiksu, resp. náboženských komunikátov a i.).

4.3. VÝSKUMY V OBLASTI MODÁLNOSTI

Syntaktické výskumy v oblasti široko chápanej funkčnej kategórie modálnosti sa na prešovskej slovakistike s prestávkami rozvíjajú od druhej polovice deväťdesiatych rokov. Ak pod modálnosťou chápeme kategóriu združujúcu výrazové prostriedky, ktorými sa vyjadruje spôsob platnosti obsahu výpovede, potom do tejto línie výskumu možno zaradiť už skúmanie komunikačných funkcií viet, ktoré realizovala J. Nižníková v deväťdesiatych rokoch minulého storočia. Problematike modálnych slovíes sa vo viacerých prácach venovala M. Ivanová (porov. Ivanová 2009, 2010). V posledných rokoch sa výskum modálnosti sústredil na dve oblasti. Detailné spracovanie modálnosti a modálnych slovíes nachádzame v monografii M. Ivanovej *Modálnosť a modálne verbá v slovenčine* (2017). Autorka v nej nadväzuje na staršie výskumy a na základe korpusového materiálu prináša komplexný opis fungovania modálnych slovíes v slovenčine jednak z hľadiska teórie gramatikalizácie, jednak v rámci pragmatických prístupov (fungovanie modálnych slovíes z hľadiska teórie rečových aktov). Ďalšou oblasťou, ktorej sa venuje v prešovskom kontexte kontinuuálna pozornosť, je problematika epistemickej modálnosti a evidenciality. Táto problematika bola súčasťou riešenia grantového projektu VEGA *Personálna a sociálna deixa v slovenčine (človek v jazyku, jazyk o človeku)*. V monografickom kompendiu *Personálna a sociálna deixa v slovenčine* (2019), ktoré bolo výstupom daného projektu, sa tejto problematike venovala monograficky ladená štúdia M. Ivanovej *Epistemicita ako koncept deiktického odkazovania na propozíciu* (2019). Autorka v nej analyzuje špecifiká vyjadrovania miery istoty vo výpovedi (epistemická modálnosť) a zdroja informácií (evidencialita) v systéme súčasnej slovenčiny ako prostriedku tzv. propozickej deixy.

5. INTERDISCIPLINÁRNE VÝSKUMY

Pevné zastúpenie vo výskumných aktivitách Katedry slovenského jazyka ISMŠ majú interdisciplinárne výskumy. K nim zaraďujeme výskumy vývinovej psycholingvistiky (vývinu detskej reči), teolingvistiky, športovej a mediálnej lingvistiky. Interdisciplinarita spočíva v metodologickom prepojení, keď sa ako základné využívajú lingvistické metódy a postupy skúmania v kombinácii s poznatkami z príslušných

vedných oblastí, ale aj s ďalšími lingvistickými odbormi, predovšetkým pragmalin-
gvisťou, sociolingvisťou a kognitívnou lingvisťou. Interdisciplinarita sa však
prejavuje aj v intenzívnej viacstupňovej organizačnej spolupráci: medzikatedrovej
v rámci ISMŠ (predovšetkým s Katedrou komunikačných a mediálnych štúdií), me-
dzifakultnej (s Pedagogickou fakultou a Fakultou športu Prešovskej univerzity
v Prešove) a medziuniverzitnej (predovšetkým s Univerzitou Komenského v Brati-
slave).

Nateraz posledným⁵ monografickým výstupom **výskumu detskej reči** je pub-
likácia *Desať štúdií o detskej reči. Lexika – Gramatika – Pragmatika* (2018). V nej
autorky D. Slančová, A. Brestovičová, S. Kapalková, J. Kesselová, J. Kičura Soko-
lová, Ľ. Liptáková, Z. Ondráčková, L. Palková, S. Spáčilová a K. Vužňáková sprá-
cúvajú vývin lexiky a vývin syntaxe v ranom veku dieťaťa, vývin genitívu na pozadí
vývinu pádov, súčinnosť neverbálneho (gestá) a verbálneho vývinu komunikačnej
schopnosti dieťaťa, lexikálnu charakteristiku reči matky orientovanej na dieťa
a komparáciu reči matky a reči otca orientovanej na dieťa, ako aj lexiku, ktorú pou-
žívajú na internetových fórach ženy – budúce matky pripravujúce sa na narodenie
dieťaťa. Všetky štúdie sa týkajú detí, ktoré si osvojujú slovenčinu. Ich základným
teoretickým východiskom je komplexné, interakčné a procesuálne chápanie vývinu
detskej reči, opierajúce sa o zahraničnú aj domácu literatúru s kombináciou postu-
pov psycholingvistiky, štruktúrnej, pragmatickej a kognitívnej lingvistiky s theoretic-
kou oporou o (okrem iného) teóriu lexikálnej motivácie, teóriu registra, teóriu va-
lenčnej syntaxe, prirodzenej gramatiky a funkčno-sémantických kategórií s kombi-
náciou kvantitatívnych a kvalitatívnych metód analýzy. Materiálovo sa štúdie opie-
rajú o výsledky longitudinálneho pozorovania vývinu detskej reči na báze individu-
álnych a kolektívnych prípadových štúdií, ako aj údajov z veľkých vzoriek rečovej
produkcie a recepcie detí. Časovo sa dotýkajú hlavne raného veku – od 8 mesiacov
do zhruba 36 mesiacov veku skúmaných detí.

Interdisciplinárne a interakčné chápanie vývinu detskej reči je výrazne prítom-
né aj v ontogenetických štúdiách J. Kesselovej a A. Brestovičovej v kolektívnej mo-
nografii *Personálna a sociálna deixa v slovenčine* (2019; J. Kesselová: *Personálna
a sociálna deixa v ontogenéze reči dieťaťa raného veku*; A. Brestovičová: *Personál-
na a sociálna deixa v reči orientovanej na dieťa*), v ktorých po prvýkrát v sloven-
ských podmienkach autorky predstavujú poznanie o systematike interakčných vzor-
cov, ktorých prostredníctvom si dieťa v ranom veku osvojuje prostriedky s autorefe-
renčnou funkciou.

Výskum detskej reči má aj výrazný aplikačný rozmer. Predovšetkým v spolu-
práci s Katedrou logopédie Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Brati-
slave, menovite S. Kapalkovou, boli vytvorené viaceré nástroje využívané na diag-

⁵ O histórii výskumu detskej reči na Prešovskej univerzite v Prešove porov. Slančová 2019.

nostiku aj intervenciu v logopedickej praxi. Skôr vytvorený nástroj *Test komunikačného správania TEKOS I, II* (Kapalková et al. 2010) sa od 1. 2. 2019 stal súčasťou *Štandardu vyšetrení psychomotorického vývinu detí pri 2. – II. preventívnej prehliadke v primárnej starostlivosti*. Gramatický vývin slovensky hovoriaceho dieťaťa je v súčasnosti možné zhodnotiť aj na základe slovenskej adaptácie skriningového nástroja na diagnostiku a terapiu jazyka LARSP⁶ nazvanej *Gramatický profil slovensky hovoriaceho dieťaťa*, ktorý má podobu jednostranovej tabuľky zachytávajúcej morfosyntaktický vývin v piatich úrovniach. Táto adaptácia je predstavená v kapitole *Gramatický profil slovensky hovoriaceho dieťaťa* v spomínanej monografii *Desať štúdií o detskej reči* (Slančová – Kapalková 2018) a ako kapitola *Language assessment and remediation procedure for Slovak speaking children* (Kapalková – Slančová 2019) v monografii *Grammatical profiles. Further languages of LARSP* (2019). V súčasnosti D. Slančová, S. Spáčilová, J. Kičura Sokolová v spolupráci s A. Brestovičovou tvoria súčasť interdisciplinárneho tímu, ktorý v napojení na bratislavské pracovisko a na pracoviská v zahraničí pripravuje nástroj LITMUS CLTsk⁷ zameraný na recepciu a produkciu substantív a slovies detí v predškolskom veku. Hlavným cieľom tohto výskumu je detailná analýza slovnej zásoby detí s definovaním senzitívnych rozdielov a znakov v jej zložení ako spoľahlivého diagnostického markera diagnózy vývinovej jazykovej poruchy.

Teolinguistiku reprezentujú predovšetkým štúdie a monografie M. Bodnárovej, ktoré nadväzujú na doterajšie prešovské bádania v oblasti náboženského jazyka a komunikácie. Štúdia charakteru vedeckej monografie *Menné prostriedky ako koncept odkazovania na osobu v súčasných profánnych a sakrálnych textoch* v kompendiu *Personálna a sociálna deixa v slovenčine* (Kesselová 2019) je založená na báze komparácie sakrálnych a profánnych textov z aspektu sociálnej a personálnej deixy, pričom špecifiká sakrálnych textov sa ilustrujú jednak na rozmanitých textoch svedectiev, jednak na hovorených monologických kazateľských prejavoch štyroch slovenských mediálne exponovaných kazateľov (Rasťa Dvorového, Pavla Hudáka, Antona Červeňa, brata Filipa). Monografia *Svedectvo ako žáner náboženskej komunikácie vo svetle sociálnej a personálnej deixy* (2019) pertraktuje jeden z náboženských žánrov, ktorému sa v rámci lingvistiky aj teolinguistiky, zvlášť českej a slovenskej, ale i svetovej, dosiaľ venovala skôr okrajová pozornosť. Autorka rozvíja najmä tie žánerové parametre svedectva, ktorým nebola venovaná pozornosť v iných prácach, a načrtáva možnú typologickú charakteristiku a diferenciaciu svedectva, čím sa pokúša o systematicko-kritický prístup k veľmi rozmanitým komunikátom slovenskej pro-

⁶ Language Assessment Remediation and Screening Procedure.

⁷ Language Impairment Testing in Multilingual Settings Cross-Linguistic Lexical Task – Slovak v rámci riešenia projektu APVV *Slovná zásoba ako ukazovateľ vývinovej jazykovej úrovne monolingválnych a bilingválnych detí v predškolskom veku*.

venencie označovaným ako *svedectvo*. Jeho typológia sa opiera o dve hľadiská. Tým prvým je druh média, ktorým sa *svedectvo* sprostredkúva, a jazyková forma *svedectva*, druhé typologické hľadisko tvorí téma *svedectva*. Druhá časť práce je venovaná detailnejšej analýze jazykových prostriedkov typologicky rozmanitých *svedectiev*. V centre pozornosti sú predovšetkým výrazové prostriedky, ktorými sa realizuje personálna a sociálna deíxa v textoch *svedectiev* (menné prostriedky referencie a autoreferencie, prostriedky oslovenia, osobné zámená), čím sa autorka zároveň snaží vystihnúť jazykové špecifiká jednotlivých typov vymedzených v prvej časti práce.

Už v tejto prvej monografii je naznačený sociolingvistický koncept komunikačného registra ako možné teoreticko-metodologické východisko prístupu k náboženským komunikátom, ktorý autorka výraznejšie rozvíja vo svojej druhej monografii s náboženskou problematikou *Jazyk exorcistov. Vymedzenie a opis komunikačného subregistra* (2020). Koncept komunikačného registra sa tu logicky prepája s konceptom individuálneho personálneho štýlu, a to tak, že sa analyzujú hovorené kateľské komunikáty deviatich slovenských katolíckych exorcistov, exponujú sa štýlové konštanty ich individuálneho personálneho štýlu, čo vyúsťuje do vymedzenia kompozičných, tematico-motivických, morfológických a lexikálnych markerov osobitného exorcistického subregistra ako užšej špecifikácie kňazského komunikačného registra. V úvode monografie je skôr na teoreticko-hypotetickej báze predstavená konkrétna aplikácia konceptu komunikačného registra na sféru náboženskej komunikácie (pôvodne náboženský štýl). Táto aplikácia sa mierne pozmeňuje a aktualizuje v nateraz poslednom knižnom výstupe zahŕňajúcom aj teolingvistické bádania – v dvojzväzkovej učebnici *Úvod do štúdia interaktívnej štylistiky* (Slančová – Spáčilová et al. 2022).

Prešovské pracovisko je prvým slovenským pracoviskom, na ktorom sa v posledných rokoch venuje systematická pozornosť **športovej lingvistiky**. Na báze konceptu športového komunikačného registra sa skúma tak intrašportová komunikácia, ako aj jazyk mediálneho športu (predovšetkým štúdie J. Mergeša, J. Klingovej a D. Slančovej). V r. 2019 sa na pôde ISMŠ konal vedecký seminár *Komunikácia v športe a o športe*, na ktorom sa po prvýkrát minimálne v stredoeurópskych reláciách stretli odborníci z oblasti vied o športe, mediálnych štúdií, literárni vedci, translátológovia a lingvisti zo Slovenska a Českej republiky, aby spolu diskutovali o fenoméne zvanom šport. Príspevky z tohto seminára vyšli v monotematickom čísle 35/2018 časopisu *Jazyk a kultúra*.^[3]

V publikácii *Slovná zásoba trénerského komunikačného registra – volejbal* D. Slančovej a T. Kovalik Slančovej (2019) sa autorky sústreďujú na deskripciu a explanáciu toho, akú slovnú zásobu využívajú tréneri volejbalu v tréningovom a zápasovom dialógu so svojimi zverencami/zverenkyňami, hráčmi/hráčkami staršieho školského veku, ako vstupuje slovná zásoba do spomínaných interakčných

procesov a do akej miery je slovná zásoba trénerov v tréningovom a zápasovom dialógu markerom volejbalového subregistra športového makrosociálneho registra a trénerského mikrosociálneho komunikačného registra. Monografia je výstupom projektu VEGA *Interdisciplinárna analýza športového komunikačného registra*.

Interdisciplinárny základ majú na prešovskom pracovisku aj **štylistické výskumy**. Historickej štylistike a štylistike komiksu sa venuje P. Karpinský, mediálnej štylistike J. Mergeš. Interdisciplinárne smerovanie štylistiky demonštroval aj medzinárodný vedecký seminár *Stretnutie so štýlom* (2022), ktorého príspevky tvoria obsah monotematického čísla 51/2022 časopisu *Jazyk a kultúra*.^[4] Štúdie sa venujú mediálnej komunikačnej sfére vrátane filmu, ďalej komunikačnej sfére vzdelávania a edukačnej štylistike, ale ústredný pojem *štýl* preniká aj popularizačnou, športovou, náboženskou, marketingovou a literárnou komunikačnou sférou, dotýka sa prekladu aj historických textov. Rôznorodé koncepcie a chápania štýlu a štylistiky sa prepletajú a tvoria sieť, v ktorej zvlášť vynikajú otázky multimodality, kognície, persúazie, emocionality a laickej štylistiky. Na seminár nadviazala v r. 2023 medzinárodná vedecká konferencia *Štýl a text v jazykovej interakcii*.

Pragmastylistika v opore o sociolingvistiku, štruktúrnú lingvistiku a teóriu dialógu sa stala metodologickou bázou analýzy zámen v monografii M. Bodnárovej *Zámená v neinštitucionálnej dialogickej komunikácii dospelých na východnom Slovensku* (2018). Táto práca prináša výsledky dlhodobého lingvistického výskumu súkromnej komunikačnej sféry, ktorej nosným atribútom je aj dialogickosť. Autorka predstavuje vlastnú typológiu dialógu dospelých na báze autentického materiálu 100 dialógov z prostredia východoslovenských miest a obcí. Pomocou kvantitatívnej metódy (frekvenčnej analýzy) vysúva do popredia jedny z najuniverzálnejších i najefektívnejších jazykových prostriedkov bežných dialogických interakcií – zámená. Prostredníctvom ich minucióznej interpretácie v dialogických kontextoch sa ich usiluje ukázať aj ako prostriedky rozmanitých komunikačných stratégií a ako konštituenty jednotlivých typov dialógu. Publikácia sa tak stáva exaktným dôkazom systémovej podoby súčasnej slovenčiny v spontánnej komunikácii východoslovenskej proveniencie.⁸

Štúdie venované štylistickým výskumom sa v prevažnej väčšine opierajú o koncept interaktívnej štylistiky D. Slančovej, ktorý sa ďalej rozvíja napr. v prácach J. Klingovej z oblasti mediálnej štylistiky a v sérii štúdií D. Slančovej venovaných štýlu autora slovenskej detektívnej literatúry Dominika Dána. Adjektívom *interaktívna* v termíne *interaktívna štylistika* sa zachytáva stav, keď všetky pojmy, jednotky

⁸ V učebnici štylistiky *Úvod do štúdia interaktívnej štylistiky* (Slančová – Spáčilová et al. 2022) sa v rámci kapitoly venovanej štylistike komunikačných sfér čiastočne reviduje terminológia tejto monografie – predovšetkým sa hovorí o bežnej komunikačnej sfére, kde dominuje bežný (nie neinštitucionálny) dialóg.

a zložky vedeckého konceptu štylistiky sa chápu (na rozličných úrovniach) ako komplex a vo vzájomnej interakcii. Ambíciou interaktívnej štylistiky je opisovať a vysvetľovať štýlové a štylistické javy komplexne, procesuálne a interdisciplinárne s ohľadom na kultúrny a spoločenský kontext. Vnútorne členenie interaktívnej štylistiky sa zároveň stalo základom kompozičného členenia učebnice *Úvod do štúdia interaktívnej štylistiky I, II* (2022) autorov D. Slančová, S. Spáčilová, M. Bočák, M. Bodnárová, M. Gavurová, J. Kičura Sokolová, J. Klingová, J. Mergeš, A. Timková Lazurová, ktorá sa v 19 kapitolách okrem explikácie základných pojmov, predstavenia metód zisťovania štýlových a štylistických kvalít textu venuje jednotlivým štylistickým subdisciplinám. Učebnica na pozadí rozličných, domácich aj zahraničných, zdrojov s dostatočným dôrazom poukazuje na vyše storočné bohatstvo „moderne“ chápanej slovenskej štylistiky a na jej prepojenie s globálnymi štylistickými trendmi. V neposlednom rade je to učebnica, ktorej korene autori nachádzajú v takmer sedemdesiatročnej histórii prešovskej akademickej slovakistiky, mediálnej vedy a translitológie. Viaceré kapitoly originálnym spôsobom spracúvajú problematiku, ktorá sa v slovenskom (aj stredoeurópskom) kontexte v podobe štylistického kompendia spracúva po prvýkrát.

Učebnica *Úvod do štúdia žurnalistických žánrov v tlačových médiách* autorov D. Slančová, J. Kičura Sokolová, J. Klingová a J. Mergeš (2021) je založená na originálnej teórii žánru a na textovej štylistike ako súčasť interaktívnej štylistiky v prepojení na teóriu žurnalistiky. Prináša náčrt žurnalistickej žánrovej krajiny a sériu žánrových máp. V samostatnej časti *Encyklopédia písaných žurnalistických žánrov* podáva deskripciu vybraných žánrov písanej žurnalistiky (aj v jej internetovom prepojení). Novo sa v slovenskej tradícii vymedzujú a charakterizujú napr. spravodajské žánre a žáner editoriálu a pozornosť sa venuje aj tým žánrom, ktoré sú v slovenskej lingvistickej aj mediálnej literatúre často prehliadané (napr. portrét, nekrológ). Obe učebnice sú hlavnými výstupmi projektu KEGA *Interaktívna štylistika – analýzy a syntéza*.

6. DIACHRÓNNE A DIALEKTOLOGICKÉ VÝSKUMY

Bádanie v oblasti dialektológie, dejín a vývinu slovenského jazyka sa sústreďuje na výskum parciálnej diachrónnej a dialektologickej problematiky v širšom kontexte lingvistiky. Ako príklad možno uviesť niekoľko monografií, ktoré sa spomínanej problematike venujú. V roku 2017 vyšla monografia V. Perovskej *Funkčno-sémantické kategórie pasívnosti a rezultatívnosti v historických a nárečových textoch (na materiáli historických textov z obdobia 15. – 18. storočia)*. Autorka sa v práci zameriava na analýzu historických textov cez prizmu funkčno-sémantickej kategórie verb. Podobný spôsob analýzy len jednej konkrétne vymedzenej jazykovej roviny historických textov sa objavuje aj v časti kolektívnej monografie *Spojky*

a spájacie prostriedky v slovenčine: synchronia – diachronia – ontogenéza (Kesselová 2013), v ktorej sa P. Karpinský venuje analýze spájacích operátorov, vyskytujúcich sa v širšom spektre slovenských historických textov (počínajúc Spišskými modlitbami, Žilinskou mestskou knihou a končiac textami matičného a martinského obdobia). Novátorský, pragmalingvistický prístup k historickým slovacikám sa V. Perovská pokúša využiť v časti *Personálna a sociálna deixa v historických textoch z 15. – 20. storočia*, ktorá je súčasťou kolektívnej monografie *Personálna a sociálna deixa v slovenčine* (Kesselová 2019). V jednotlivých textoch (napr. preklady Kamaldulskej biblie, historické kázňové texty, tlače rakúsko-uhorskej cisársko-kráľovskej kancelárie a pod.) sa pokúša analyzovať aspekt personálnej a sociálnej deixy a jeho v funkcie v jednotlivých písomnostiach. Pragmalingvistický princíp využil aj P. Karpinský v monografii venovanej zberateľovi východoslovenských (šarišských a zemplínskych) piesní. V diele *Karol S. Szereday. Zpjevanky zemplínskych slovanů v okolí Mihalovském (Historicko-diskurzívna analýza)* (Karpinský 2021) sa opätovne venuje personálnej a sociálnej deixe v piesňových textoch Szeredayho rukopisnej zbierky, ale analyzuje aj pomenovania rodinných príslušníkov, odraz náboženskej diverzity Zemplína v textoch piesní, resp. skúma výskyt a funkciu vlastných mien v analyzovanej zbierke.

Historickú onomastiku v rámci matričných zápisov zo Spišskej Novej Vsi alebo testamentov zo Starej Ľubovne P. Karpinský skúma v rámci grantu VEGA *Transformácia a transpozícia antroponymických kategórií v slovanských jazykoch*. Výsledky výskumu boli publikované v domácich a zahraničných zborníkoch.

Podobne vo forme príspevkov v konferenčných a nekonferenčných zborníkoch alebo ako súčasť kolektívnych monografií vychádzajú aj analýzy nárečí konkrétnych zemplínskych a užských obcí (napr. Strážske, Vinné, Tibava, Jasenov, Petrovce nad Laborcom, Nacina Ves, Udavské, Brekov a pod.). Jedným z významných výstupov dialektologického výskumu na inštitúte je aj zborník *Variety jazyka a jazykovedy. Východoslovenské nárečia v minulosti a dnes (na počesť doc. PhDr. Ladislava Bartka, CSc.)* (Karpinský – Perovská 2019).

Časť dejín slovenského jazyka zameraná na oblasť východného Slovenska bola publikovaná vo vysokoškolskej učebnici *Kultúrny jazyk na území Slovenska v období 17. až 19. storočia* (Karpinský 2019).

7. VÝSKUM SLOVENČINY AKO CUDZIEHO JAZYKA

Nanajvýš aktuálnou a intenzívne rozpracúvanou oblasťou výskumov v rámci prešovskej slovakistiky je v posledných rokoch problematika slovenčiny ako cudzieho jazyka. Práce, ktoré sa venujú tejto téme, možno rozdeliť do dvoch kategórií. Ide jednak o štúdie zamerané na vedeckú reflexiu rôznorodých otázok spätých s fungovaním tzv. medzijazyka u študentov osvojujúcich si slovenčinu ako cudzí jazyk,

jednak o didakticky ladené práce a projekty, ktorých cieľom je ponúknuť inovatívne učebné materiály reflektujúce aktuálne koncepčné a metodologické impulzy a inovačné postupy z oblasti výučby cudzích jazykov a využívajúce nové technológie, ktoré umožňujú tvorbu digitálnych obsahov a moderných výučbových materiálov. Prešovské slovakistické pracovisko sa od roku 2019 podieľa na riešení grantového projektu APVV *Jazykové chyby v slovenčine ako cudzom jazyku na báze akvizičného korpusu* (M. Ivanová, M. Kyseľová, M. Imrichová), ktorého cieľom je vybudovanie akvizičného korpusu písomných textov a analýza chýb v medzijazyku študentov osvojujúcich si slovenčinu ako cudzí jazyk. Vybudovaním takejto korpusovej databázy, ktorá vzniká v spolupráci s Filozofickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave, Jazykovedným ústavom Ľ. Štúra SAV, v. v. i., a Filozofickou fakultou Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, sa slovenčina zaradi medzi tie jazyky, ktoré disponujú akvizičným korpusom, čo nepochybne stimuluje ďalšie výskumy v tejto oblasti. Na základe korpusových dát vzniklo v posledných rokoch viacero prác, ktoré reflektujú rôznorodé otázky medzijazyka, napr. problematiku slovosledu (porov. Ivanová – Kyseľová – Gálisová 2021; Ivanová – Bashir Géčová 2022; Ivanová 2022), pragmatických markerov (porov. Ivanová 2022a, 2022b) a i. Vzhľadom na aktuálnu spoločensko-politickú situáciu a zvýšený počet ukrajinských študentov študujúcich v prešovských univerzitných študijných programoch sa viaceré práce venujú práve problematike osvojovania si slovenčiny ukrajinskými študentmi (porov. Spáčilová 2019; Perovská 2019; Spáčilová – Magyar 2020; Spáčilová 2020 a i.).

Pokiaľ ide o druhú oblasť aktivít, spomenúť možno najmä učebnicu M. Kyseľovej *Uži si slovenčinu* s podtitulom *Čítanka s cvičeniami pre stredne pokročilých* (2019, spoluautorka: S. Sojda), ktorá je primárne koncipovaná pre cudzincov so slovanským materinským jazykom, sekundárne aj pre cudzincov Neslovanov na pokročilej úrovni. Didaktický charakter má aj zborník *Slovenčina ako cudzí jazyk v škole* (Kesselová 2021), ktorý vzišiel z praktických potrieb učiteľov slovenského jazyka a literatúry v zahraničí (najmä na Ukrajine). Autormi štúdií zameraných na rozvíjanie komunikačnej kompetencie učiacich sa sú aj prešovskí slovakisti (Kesselová 2021; Kičura Sokolová – Klingová 2021; Kyseľová 2021; Spáčilová 2021).

Napokon treba spomenúť grantový projekt KEGA *Slovenčina ako cudzí jazyk v online prostredí (s primárnym zameraním na ukrajinských študentov)*. Projekt je zameraný na prípravu didaktických materiálov použiteľných pri osvojovaní slovenčiny ako cudzieho jazyka a dostupných online so špecifickým zacielením na Ukrajincov študujúcich na slovenských vysokých školách, sekundárne aj na cudzincov s iným slovanským alebo neslovanským materinským jazykom. Hlavným výstupom projektu bude webová stránka s bohatým multimedialným obsahom a vhodnými a modernými učebnými materiálmi pre študentov tejto špecifickej národno-jazykovej skupiny.

8. PERSPEKTÍVY ĎALŠIEHO VÝSKUMU

Je zrejme, že seriózne a systematicky uskutočňované bádanie nie je rapsodické či epizodické, ale má povahu poznatkového kontinua. Tak je to aj v prípade predstavených výskumov na našom pracovisku. Táto prehľadová štúdia zachytáva tvorivé aktivity vo vzťahu k vymedzenému obdobiu. Bádanie však celkom prirodzene ďalej pokračuje, a preto v poslednej časti naznačujeme (v konkrétnejších či všeobecnejších kontúrach) perspektívy ďalšieho výskumu v rámci aktuálne prebiehajúcich, no ešte neukončených projektov, ako aj v kontexte uvažovania o ďalších možných výskumných smerovaniach.

V kontexte lexikologických výskumov sa v rámci aktuálne riešeného projektu *Slovotvorná a morfeomatická štruktúra slovenského slova III. (kvalitatívne a kvantitatívne aspekty)* pracuje na týchto hlavných publikačných výstupoch, ktorých zverejnenie je naplánované na roky 2024 – 2025:

- monografia o spôsoboch tvorenia pomenovaní bude mať ambíciu komplexným spôsobom (s využitím teórie lexikálnej motivácie) analyzovať súbor procesov, ktoré sa tradične označujú ako obohacovanie slovnej zásoby;

- cieľom práce *Slovotvorné a morfeomatické štatistiky slovenčiny* bude komplexná analýza kvantitatívnych údajov rozličných morfeomatických a slovotvorných parametrov slovenského slova, ktoré sú k dispozícii ako výsledok dlhodobého výskumu slovotvornej a morfeomatickej štruktúry slovenského slova;

- lexikografické dielo s pracovným názvom *Delenie slov v slovenčine* bude mať praktický charakter (bude určené pre školy a prax), zachytí sa v ňom členenie slova z troch aspektov: morfeomatického (morfeomatická štruktúra), fonologického (členenie na slabiky) a ortografického (delenie slova na konci riadka);

- lexikografické dielo s pracovným názvom *Slovník univerbátov v slovenčine* spracuje univerbizované jednotky ako špecifický štruktúrny a funkčný typ lexikálnych jednotiek;

- naplánovaná je tiež špecializovaná monografia zameraná na onomaziologickú komparáciu slovenčiny a príbuzných a nepríbuzných jazykov (poľština, angličtina, francúzština);

- okrem toho sa ďalej buduje spomínaná webová stránka *Morfeomatické a slovotvorné slovníky slovenčiny*^[2], kde po dokončení bude záujemcom k dispozícii viacúrovňový filter, prostredníctvom ktorého bude možné získavať rôznorodé údaje o slovotvorných a morfeomatických parametroch slovenských lexikálnych jednotiek (vrátane morfeomatickej segmentácie všetkých gramatických tvarov).

Završením projektu o neologizmoch bude nateraz vydanie ukážkového zväzku slovenského neologického slovníka s rozsahom cca 8 000 hesiel. Slovník plánujeme publikovať v roku 2024.

V kontexte dlhodobějších perspektív možno spomenúť aj druhé vydanie *Retrográdneho morfeomatického slovníka slovenčiny* s heslárom doplneným o neologizmy

a toponymá – názvy slovenských obcí s príslušnými derivátmi (obyvateľskými názvami, feminatívami a adjektívami) a druhé vydanie *Slovníka slovenských eponým* s heslárom doplneným o viacсловné pomenovania (lexikalizované spojenia a frazémy) s onymickými či deonymickými komponentmi.

Pokiaľ ide o perspektívy ďalších výskumov v oblasti morfosyntaxe, výskumná pozornosť prešovských bádateľov sa sústreďí najmä na dané okruhy problémov:

- pokračujúce výskumy valencie: *Valenčný slovník slovenských slovies na korpusovom základe* (2014) má aj svoju online podobu.^[5] Podobne ako v prípade českého valenčného slovníka *Vallex* plánujeme aj v slovenčine rozširovanie a prehľbovanie lexikografického spracovania valencie slovies v podobe opisu ďalších slovesných jednotiek, ako aj spresňovania teoreticko-metodologických východísk; v poslednom období sa výrazná pozornosť venovala najmä otázkam reflexivity a recipacity (Ivanová 2018, 2020) a výsledky zistení, ktoré priniesli tieto výskumy, sa premietnu do spracovania valenčných parametrov slovies;

- výskum syntaxe slovenčiny: slovenská lingvistika má dlhodobu „dlh“ týkajúci sa absencie akademickej syntaxe slovenčiny, jednou z ambícií prešovských výskumov je preto pokračovať v analýze rôznorodých syntaktických javov a tak zaplňať biele miesta na mape slovenskej syntaxe; nazdávame sa, že práve takéto parciálne výskumy sú veľmi dôležité ako východisko pre perspektívne syntetizujúce kompendium slovenskej syntaxe; tu treba zvlášť upozorniť, že takýto výskum musí byť v súčasnosti empiricky dotovaný a založený na heterogénnych dátach zo štýlovo a žánrovo rôznorodých textov vrátane hovorených prejavov; vzhľadom na viaceré kognitívne orientované práce členov prešovskej výskumnej obce sa ďalšie výskumy syntaxe budú orientovať aj na kognitívne dotované explanácie gramatických javov;

- prešovská slovakistika v poslednom období svoju pozornosť sústredila najmä na výskum slovosledu (porov. Ivanová – Kyseľová – Gáľisová 2021; Ivanová – Bashir Géčová 2021; Ivanová 2022) – práve materiálovo dotovaná práca o aktuálnych tendenciách v slovoslede v slovenskom kontexte absentuje od čias vydania Mistríkovej monografie *Slovosled a vetosled v slovenčine* (1966), pričom tento deficit výrazne limituje okrem iného aj prácu jazykových korektorov, prekladateľov či lektorov slovenčiny ako cudzieho jazyka, našim cieľom je preto dôkladné zmapovanie slovosledu slovenčiny založené na korpusových dátach a testoch akceptability.

Vzhľadom na fakt, že veľká časť členov prešovskej výskumnej školy disponuje skúsenosťami v oblasti výučby slovenčiny ako cudzieho jazyka, sa ďalšie perspektívne výskumné aktivity budú uberať aj týmto smerom. Konkrétne:

- Výbudovanie prvého akvizičného korpusu slovenčiny (*errkorp-1.0*) umožní dôkladnejšie, korpusovo založené výskumy medzijazyka študentov osvojujúcich si slovenčinu ako cudzí jazyk v podobe komplexného monografického spracovania

jazykovej typológii chýb, na ktorom sa budú podieľať aj prešovské výskumníčky (M. Ivanová, M. Kyseľová, M. Imrichová).

- Príprava online didaktických materiálov určených na výučbu slovenčiny ako cudzieho jazyka je zasa príležitosťou na ďalšie práce reflektujúce medzijazyk ukrajinských študentov osvojujúcich si slovenčinu ako cudzí jazyk, okrem iného aj so zameraním na vývin pragmatickej kompetencie a osvojenie si pragmatických rutín v komunikácii.

Perspektíva výskumu v oblasti morfológie a morfopragmatiky vyrastá z poznania distribúcie tematicko-obsahového zamerania štúdií v časopise *Slovenská reč* počas jeho 90-ročnej existencie, ktorá do značnej miery reflektuje celkový stav morfológického výskumu (Kesselová 2022). Analýza ukázala, že prevažnú väčšinu príspevkov predstavuje výskum substantív a verb, existujú obdobia, keď tieto dva slovné druhy zaberajú viac ako 60 % príspevkov. Na druhej strane jestvujú témy okrajové až zanedbávané. S istotou možno povedať, že v slovenskom výskume slovných druhov takmer nepovšimnuté zostávajú interjekcie. V jednej z prvých štúdií, vytvárajúcich predobraz ďalšieho chápania interjekcií, je dešpekt k nim natoľko intenzívny, že sa prezentujú ako „emocionálna nákaza“, ktorá sa z interjekcií šíri na celú vetu (Chripko 1943/1944, s. 136). V zahraničnej literatúre sa poznávací deficit v oblasti interjekcií ako súčasť výskumu emócií a emocionality začal výrazne znižovať začiatkom 90. rokov minulého storočia v rámci morfopragmaticky a lingvokultúrne orientovaných štúdií. Svedčí o tom vzťahná štúdia F. Ameku *Interjections: The universal yet neglected part of speech* (1992, s. 101 – 108), na ktorú reagujú mnohé publikované výskumy orientované nielen na interjekcie, ale aj na jazyk emócií vôbec (Niemeier – Dirven 1997; Wierzbicka 1999; Weigand 2004 a ďalší). Zahraničné štúdie predstavujú široký repertoár prístupov k statusu interjekcií na škále od chápania interjekcií ako prostriedkov stojacich celkom mimo jazyka až po tvrdenia, že interjekcie (v závislosti od typu) zväčša majú plnohodnotný sémantický obsah (Wierzbicka 1992). Lingvokultúrne prístupy hľadajú adekvátne metódy opisu sémantiky a funkcií interjekcií, slúžiace na vytvorenie komparatívneho metodologického etalónu smerujúceho k zisteniu, ako sa jazyky odlišujú vo výbere emócií lexikalizovaných do takej miery, že našli výraz v samostatných výrazoch – interjekciách. Z jednej strany je periférnosť záujmu o interjekcie u nás dôsledkom prevažujúcej orientácie na písaný modus slovenčiny a referenčnú funkciu jazyka. K nelingvistickým dôvodom nezáujmu o interjekcie patrí azda aj akcent na racionalitu človeka vyplývajúci z tradícií novovekej filozofie. V súčasnosti sa však okrem pólu „racionálne“ dostávajú do centra pozornosti emócie ako podstatný filter, cez ktorý človek nahliada na svet, rozumie mu a na základe pochopenia sa v ňom orientuje, rozhoduje a koná. Výskum interjekcií by mohol byť prínosom k pochopeniu emócií nositeľov slovenčiny. Nadväzujeme pritom na predpoklad existencie kultúrne podmieni-

ného emotívneho štýlu (Wierzbicka 1992), ktorý znamená, že vonkajšie prejavy emócií sa v niektorých kultúrach akceptujú a podporujú, v iných sa skôr tlmia a hodnotia ako nežiaduce. Vzniká otázka, či možno emotívny štýl vzťahnuť na celú jazykovo-kultúrnu societu. Predpokladáme skôr, že miera prejavu emócií (a tým aj výskytu interjekcií) je diferencovaná v závislosti od kultúrnych i aktuálnych socio-komunikačných konštituentov. Jednou z výskumných otázok preto môže byť miera zastúpenia interjekcií v textoch rôznych štýlov a komunikačných registrov písaného a ústneho modu slovenčiny. Otvárajú sa i ďalšie otázky ako dynamika a opis repertoáru aktuálne používaných interjekcií v porovnaní s dostupnými opismi zo 40. a 60. rokov, proces interjekcionalizácie a kultúrne kódy, o ktorých sekundárne interjekcie vypovedajú, typy emócií, ktoré sú pre používateľov slovenčiny natoľko dôležité, že ich kódujú samostatnými interjekciami, ale i otázky, či sú interjekcie len výpoveďou o emočnom stave hovoriaceho, ako sa tradične a opakovane uvádza, alebo plnia aj iné, kognitívne či interakčné funkcie. Výskum interjekcií možno pokladať za parciálnu súčasť výskumu emocionality ako výrazovej kvality textov, ale aj emócií ako psychologických procesov človeka, používateľa jazyka.

Výskum detskej reči sa v rámci vyššie spomínaného projektu APVV (pozn. pod čiarou č. 7) v najbližších rokoch sústreďí na tvorbu noriem lexikálnej kompetencie monolingválnych slovensky hovoriacich detí v predškolskom veku, ako aj bilingválnych detí, pre ktoré je slovenčina prvým alebo ďalším jazykom, s osobitnou pozornosťou venovanou deťom z marginalizovaných sociálno-ekonomických skupín. CLT test je dostupný pre viaceré jazyky sveta (Haman et al. 2015, 2017), ale len pre poľštinu, nórčinu a slovenčinu sa intenzívne pracuje na jeho štandardizácii tak, aby normy pre slovenské deti boli dostupné do r. 2025.

Športová lingvistiká je jednou z metodologických opôr projektu VEGA *Mediálny šport v interdisciplinárnych súvislostiach* riešeného pod vedením J. Mergeša s plánovanou dvojicou monografií, ktoré sa budú venovať sociálno-filozofickým kontextom súčasného mediálneho športu a v osobitnej monografii jazyku mediálneho športu v jeho tlačovej, auditívnej, audiovizuálnej a internetovej podobe z foneticko-fonologického, lexikálneho, syntaktického pohľadu s ohľadom na pragmatické, kognitívne, sociálne a štylistické prepojenia (J. Mergeš, J. Klingová, M. Kraviarová, D. Slančová, S. Spáčilová).

Okrem toho je v pláne vydanie interdisciplinárne ladeného zborníka textov z pripravovaného vedeckého seminára *Komunikácia v športe a o športe II* (plánovaného na jún 2024), kde by sa po šiestich rokoch mali opäť stretnúť odborníci z oblasti lingvistiky, mediálnych štúdií, literatúry, translatológie a ďalších príbuzných odborov. Cieľom stretnutia bude konfrontovať rôznorodé lingvistické a kulturologické pohľady na šport ako predmet výskumu (napríklad uvažovanie o jeho kultúrnom význame, charaktere a aktuálnych trendoch).

Ambíciou teolingvistiky na pôde prešovskej slovakistiky je kontinuálne pokračovať v nastavenej interdisciplinárnej tendencii výskumu náboženskej komunikácie slovenskej proveniencie. Interdisciplinarita by sa mohla prejavíť jednak v rozvinutí spolupráce s inými pracoviskami na Slovensku, kde sa realizuje výskum náboženskej komunikačnej sféry a náboženského jazyka, jednak v aplikácii dosiaľ použíwanej a etablovanej metodológie na nový výskumný materiál. Ten by mali predstavovať komunikáty reprezentujúce tie oblasti náboženskej komunikácie, ktoré sa ešte výskumne nereflektovali, s cieľom opísať špecifiká súčasného (slovenského) náboženského jazyka. Takúto perspektívu má aj pripravovaná monografická práca M. Bodnárovej s predpokladaným názvom *Jazyk charizmatikov*. Autorka v nej cez prizmu predovšetkým sociolingvistického konceptu komunikačného registra a individuálneho štýlu predstaví jazyk a kazateľský štýl približne 15 najznámejších a mediálne najexponovanejších slovenských kazateľov, ktorých spája členstvo v niektorom z charizmatických hnutí. Pôjde tak o kňazov rímskokatolíckej (napr. Ján Buc, Martin Harčár) či gréckokatolíckej proveniencie (napr. Anton Paríľák, Mikuláš Tresa), rehoľníkov (napr. Michal Zamkovský, Jozef Mihok), ako aj laikov katolíkov (napr. Peter Lipták, Julo Slovák) i nekatolíkov (napr. Vlado Žák, Miro Tóth, Marián Lipovský). Popri analýze hovorených, parciálne aj písaných komunikátov týchto kazateľov bude časť práce venovaná analýze vybraných typických komunikačných udalostí charizmatikov, ako sú konferencia Godzone, festival Campfest či večer chvál, a tiež komparatívne výskumu tlmočených hovorených komunikátov zahraničných charizmatických kazateľov hosťujúcich na Slovensku (napr. Daniel Kolda, Mary Healy, Jeremy Riddle). Rozbor takéhoto rozmanitého výskumného materiálu by mal viesť k fundovanému opisu špecifik jazyka charizmatikov a k argumentácii v prospech jeho vymedzenia v rámci náboženskej komunikačnej sféry ako osobitného registra či subregistra.

Interdisciplinárne orientované výskumy M. Bodnárovej sa v priebehu posledných dvoch rokov začali uberať aj smerom k interakcii lingvistiky a muzikológie. Do problematiky vzťahu dvoch odlišných semiotických systémov, jazyka a hudby, sa jej nateraz podarilo uskutočniť dve pilotné výskumné sondy v podobe štúdií, kde analyzovala reč učiteľa huslí v základnej umeleckej škole a reč slovenských operných spevákov (Bodnárová 2022, 2024). Využila pritom okrem konceptu komunikačného registra aj teóriu lexikálnej motivácie a pragmalingvistické metódy a postupy. Na svoju východiskovú výskumnú otázku: Kde všade (v akých komunikačných sférach a komunikačných situáciách) a akým spôsobom (akým jazykom či komunikačným registrom) sa v súčasnosti komunikuje o hudbe? sa perspektívne pokúsi odpovedať formou ďalších štúdií, v ďalekosiahlej perspektíve aj monografie, kde podrobí analýze reč rôznych anonymných i mediálne exponovaných hudobníkov v rámci takých komunikačných udalostí, ako sú majstrovské kurzy, koncerty

a koncertné skúšky, hodiny hudobného nástroja a spevu či náučné relácie o hudbe (napr. online projekt *Hudobná trieda*⁶¹).

Výzvou diachrónno-dialektologických výskumov do budúcnosti je zmapovanie spíšských nárečí a pokus o vytvorenie monografie venovanej spíšským nárečiam, ako aj výskum venovaný zberateľom ľudovej slovesnosti pôsobiacim na východnom Slovensku, ako boli napr. Štefan Mišík alebo František Hadri-Drevenický. Pokračovať sa bude v analýze rukopisného spevníka K. S. Szeredaya. V oblasti diachrónneho výskumu by sa malo pokračovať v začatých bádaniach týkajúcich sa východoslovenských slovacík. Analýzy textov by mali byť orientované na zmapovanie stavu kultúrnej východoslovenčiny, prípadne na vzťah kultúrnej východoslovenčiny a poľštiny, resp. rusínčiny a ukrajinčiny. Podnetné budú aj analýzy zápisov vo východoslovenských matrikách z obdobia 17. – 19. storočia. Špeciálny záujem bude venovaný historickým textom pochádzajúcim zo severnej časti východného Slovenska (v nadväznosti na štúdie P. Karpinského venované *Knihе testamentov zo Starej Ľubovne*).

Predstavené výsledky, ale aj perspektívy zreteľne odкрývajú vedeckovýskumné a publikačné smerovanie členov Katedry slovenského jazyka Inštitútu slovakistiky a mediálnych štúdií Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove. Ide o aktivity, ktoré celkom prirodzene nadväzujú na bohatú tradíciu prešovskej lingvistickej slovakistiky, reprezentovanú takými osobnosťami, akými boli, resp. sú Štefan Tóvik, Ladislav Bartko, Juraj Furdík, Ján Sabol, Jolana Nižníková či Miloslava Sokolová. Zároveň túto tradíciu tvorivo a komplexne rozvíjajú – na ploche pomerne širokého tematického diapazónu, v synchrónnom aj v diachrónnom priemete, aplikáciou systémovolingvistických, funkčných i komunikačno-pragmatických metodologických prístupov, a to v priestore základného, ako aj aplikovaného výskumu.

Literatúra

- AMEKA, F. (1992): Interjections: The universal yet neglected part of speech. In: *Journal of Pragmatics*, 18/2 – 3, 101 – 108.
- BALL, M. J. – FLETCHER, P. – CRYSTAL, D. (eds.) (2019): *Grammatical profiles. Further languages of LARSP*. Bristol, Blue Ridge Summit: Multilingual Matters.
- BODNÁROVÁ, M. (2018): *Zámena v neinštitucionálnej dialogickej komunikácii dospelých na východnom Slovensku*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- BODNÁROVÁ, M. (2019): *Svedectvo ako žáner náboženskej komunikácie vo svetle sociálnej a personálnej deixy*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- BODNÁROVÁ, M. (2020): *Jazyk exorcistov. Vymedzenie a opis komunikačného subregistra*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- BODNÁROVÁ, M. (2022): Jazyk a štýl hodín hudby (prípadová štúdia na materiáli vyučovacích hodín huslí). In: *Jazyk a kultúra*, 13/51, 2 – 16. Dostupné na: https://www.ff.unipo.sk/jak/51_2022/Martina_Bodnarova_studia.pdf (cit. 15. 6. 2023).

- BODNÁROVÁ, M. (v tlači): „Skúsime si navodiť hlavový tón tak akoby bol malý zvonček...“ Pokus o konštituovanie komunikačného registra (operného) speváka. Prednesené na konferencii Štýl a text v jazykovej interakcii konanej 28. – 29. 6. 2023 na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove.
- HAMAN, E. – LUNIEWSKA, M. – POMIECHOWSKA, B. (2015). Designing Cross-linguistic lexical task (CLTs) for bilingual preschool children. In: Armon-Lotem, S. – Jong, J. – Meir, N. (eds.): *Assessing multilingual children: Disentangling bilingualism from language impairment*. Bristol: Multilingual Matters, 196 – 242.
- HAMAN, E. et al. (2017). Noun and verb knowledge in monolingual preschool children across 17 languages: Data from Cross-linguistic Lexical Tasks (LITMUS-CLT). In: *Clinical Linguistics & Phonetics*, 31/11 – 12, 818 – 843.
- CHRIPKO, J. (1943/1944): Sekundárne interjekcie. In: *Slovenská reč*, 11/4 – 5, 135 – 141.
- IVANOVÁ, M. (2017): *Modálnosť a modálne verbá v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- IVANOVÁ, M. (ed.) (2017): *Výbrané aspekty valencie verb v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- IVANOVÁ, M. (ed.) (2023): *Vzťahy v jazyku – jazyk vo vzťahoch. Na počesť Jolany Nižnikovej*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
- IVANOVÁ, M. – SOKOLOVÁ, M. – KYSEĽOVÁ, M. – PEROVSKÁ, V. (2014): *Valenčný slovník slovenských slovies na korpusovom základe*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- KAPALKOVÁ, S. – SLANČOVÁ, D. – BÓNOVÁ, I. – KESSELOVÁ, J. – MIKULAJOVÁ, M. (2010): *Hodnotenie komunikačných schopností detí v ranom veku s testami a normami*. Bratislava: Slovenská asociácia logopédov.
- KESSELOVÁ, J. (ed.) (2019): *Personálna a sociálna deixa v slovenčine (človek v jazyku, jazyk o človeku)*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- KESSELOVÁ, J. (ed.) (2021): *Slovenčina ako cudzí jazyk v škole*. Užhorod: Vydavnyctvo Oleksandry Harkuši.
- KESSELOVÁ, J. (2022): Morfológické výskumy v časopise Slovenská reč. In: *Slovenská reč*, 87/3, 107 – 129.
- KESSELOVÁ, J. – BODNÁROVÁ, M. – BRESTOVIČOVÁ, A. – IVANOVÁ, M. – KARPINSKÝ, P. – KYSEĽOVÁ, M. – MIHALKOVÁ, G. – PEROVSKÁ, V. – URBANCOVÁ, L. – WALKOVÁ, M. (2019): *Personálna a sociálna deixa v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- KESSELOVÁ, J. – IMRICHOVÁ, M. – KARPINSKÝ, P. – PODHAJECKÁ, K. (2013): *Spojky a spájacie prostriedky v slovenčine: synchronia – diachronia – ontogenéza*. Bratislava: VEDA.
- KYSEĽOVÁ, M. (2017): *Medzi konaním a dianím. Sémantické aspekty verba a valencia*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- KYSEĽOVÁ, M. – SOJDA, S. (2019): *Uži si slovenčinu. Čítanka s cvičeniami pre stredne pokročilých*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- NIEMEIER, S. – DIRVEN, R. (eds.) (1997): *The language of emotions: conceptualization, expression, and theoretical foundation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- OLOŠTIAK, M. (2018): *Onymická a deonymická nominácia*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. Dostupné na: <http://www.publib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak17> (cit. 15. 5. 2023).
- OLOŠTIAK, M. (ed.) (2019): *Šesťdesiat rokov Filozofickej fakulty v Prešove (1959 – 2019)*. Prešov: Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove.
- OLOŠTIAK, M. (ed.) (2021): *Kapitoly zo slovo tvornej adaptácie prevzatých slov v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. Dostupné na: <http://www.publib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak25> (cit. 15. 5. 2023).

- OLOŠTIAK, M. (ed.) (2023a): *Neologizmy a neologizácia v lingvistickej reflexii*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak27> (cit. 29. 12. 2023).
- OLOŠTIAK, M. (ed.) (2023b): *Neologizmy a neologizácia v slovenčine a v slovanských jazykoch po roku 1989*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
- OLOŠTIAK, M. – IVANOVÁ, M. – PALKOVÁ, L. – VUŽŇÁKOVÁ, K. (2021): *Slovník slovo- tvor- ných prostriedkov v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak24> (cit. 15. 6. 2023).
- OLOŠTIAK, M. – LIPTÁKOVÁ, Ľ. – BEDNÁROVÁ-GIBOVÁ, K. (eds.) (2022): *Slovenská slovo- tvorba. Synchronia, inovácie, neologizácia*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak26> (cit. 15. 6. 2023).
- OLOŠTIAK, M. – OLOŠTIAKOVÁ, L. (2018): *Morfematika a slovo- tvorba slovenčiny*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak22> (cit. 15. 6. 2023).
- OLOŠTIAK, M. – PALKOVÁ, L. – GAVUROVÁ, M. – REŠOVSKÁ, S. (2018): *Slovník sloven- ských eponým*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak21> (cit. 15. 6. 2023).
- OLOŠTIAK, M. – VOJTEKOVÁ, M. – ORIŇÁKOVÁ, S. (2018): *Slovo- tvorná adaptácia a kompo- zitnosť v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak16> (cit. 15. 6. 2023).
- PALKOVÁ, L. (2018): *Univerbizácia v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Palkova1> (cit. 15. 6. 2023).
- SERŽANT, I. A. – WIEMER, B. – BUŽAROVSKA, E. – IVANOVÁ, M. – MAKARTSEV, M. – SAVIČ, S. – SITCHINA, D. – SKWARSKA, K. – UHLIK, M. (2022): Areal and diachronic trends in argument flagging across Slavic. In: Dahl, E. (ed.): *Alignment and Alignment Change in the Indo-European Family*. Oxford: Oxford University Press, 300 – 327. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198857907.003.0010>
- SLANČOVÁ, D. – KIČURA SOKOLOVÁ, J. – KLINGOVÁ, J. – MERGEŠ, J. (2021): Úvod do štúdia žurnalistických žánrov v tlačových médiách. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. Dostupné na: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Slancova5> (cit. 20. 8. 2023).
- SLANČOVÁ, D. – KOVALIK SLANČOVÁ, T. (2019): *Slovná zásoba trénerského komunikačného re- gistra – volejbal*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- SLANČOVÁ, D. – OLOŠTIAK, M. (eds.) (2014): *Šesťdesiat rokov akademickej jazykovednej slova- kistiky v Prešove*. Prešov: Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove.
- SLANČOVÁ, D. – SPÁČILOVÁ, S. et al. (2022): *Úvod do štúdia interaktívnej štylistiky I, II*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove. Dostupné na: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Slancova6>; <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Slancova7> (cit. 22. 9. 2023).
- SLANČOVÁ, D. (ed.) (2018): *Desať štúdií o detskej reči. Lexika – Gramatika – Pragmatika*. Bratislava – Prešov: VEDA – Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. Dostupné na: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Slancova4> (cit. 20. 6. 2023).
- SLANČOVÁ, D. (2019): Lingvistický výskum vývinu reči slovensky hovoriacich detí: stručný prehľad a bibliografia. In: *Jazyk a kultúra*, 10/39 – 40, 105 – 130. Dostupné na: https://www.ff.unipo.sk/jak/39-40_2019/Daniela_Slancova_studia.pdf (cit. 14. 5. 2023).
- SOKOLOVÁ, M. – OLOŠTIAK, M. – IVANOVÁ, M. et al. (2012): *Slovník koreňových morfém slo- venčiny*. 3., uprav. a dopl. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
- WEIGAND, E. (ed.) (2004): *Emotion in Dialogic Interaction. Advances in the Complex*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

WIERZBICKA, A. (1992): The semantics of interjection. In: *Journal of Pragmatics*, 18/2 – 3, 159 – 192.

WIERZBICKA, A. (1999): *Emotions across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge: Cambridge University Press.

Internetové zdroje

[1] <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/isms/> (cit. 15. 4. 2023).

[2] <https://ff.unipo.sk/slovník-morfematika-slovotvorba/index.html> (cit. 29. 5. 2023).

[3] <https://www.ff.unipo.sk/jak/cislo35.html> (cit. 7. 5. 2023).

[4] <https://www.ff.unipo.sk/jak/cislo51.html> (cit. 7. 5. 2023).

[5] <https://www.ff.unipo.sk/sloval/> (cit. 31. 8. 2023).

[6] <https://www.youtube.com/@hudobnatrieda2983> (cit. 5. 9. 2023).